

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
Grundlagsenheten
103 33 Stockholm**Yttrande över betänkandet Ett ändamålsenligt skydd för tryck- och yttrandefriheten (SOU 2020:45)**

(Ju2020/02919/L6)

Inledning

Riksdagens ombudsmän har bjudits in att lämna synpunkter på betänkandet Ett ändamålsenligt skydd för tryck- och yttrandefriheten. Jag har valt att begränsa min granskning till betänkandets kapitel 8–11. Avseende förslagen i kapitel 8 och 10 har jag inga invändningar.

Grundlagsskyddet för utbildning, beskrivning och mätning av skyddsobjekt (kapitel 9)

Jag tillstyrker kommitténs förslag om införande av en delegationsbestämmelse som möjliggör föreskrifter i lag avseende ansvar och ersättningsskyldighet för överträdelse av förbud mot utbildning, beskrivning och mätning av skyddsobjekt.

I betänkandet påpekas (s. 196–197) att delegationsbestämmelsens tillämpningsområde inte bör bli vidare än vad som är motiverat och att bestämmelsen inte bör bygga på begrepp som får sin innebörd i vanlig lag. Med den utgångspunkten kan användningen av begrepp som ”terroristbrott” och ”grovt rån” utan närmare definition ifrågasättas. Jag är också tveksam till om ordet ”objekt” ger en rättvisande bild av vad förbuden mot utbildning m.m. ska få avse.

Den närmare utformningen av delegationsbestämmelsen bör mot denna bakgrund bli föremål för ytterligare överväganden.

Grundlagsskyddet för vissa söktjänster (kapitel 11)

Frågan om hur grundlagsskyddet för söktjänster av aktuellt slag ska avgränsas rymmer å ena sidan starka yttrandefrihetsintressen och å andra sidan starka integritetsskyddsintressen. Dessutom måste förhållandet till den EU-rättsliga regleringen på dataskyddsområdet beaktas. Mot denna bakgrund är det angeläget att konsekvenserna av olika alternativ analyseras noggrant.

Delegationsbestämmelserna i 1 kap. 13 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 20 § yttrandefrihetsgrundlagen kan tillämpas på många typer av uppgiftssamlingar. Det finns inte något krav på att uppgiftssamlingarna har strukturerats för att påtagligt underlätta sökning, utan det är tillräckligt att det finns möjlighet att genom fritextsökning söka efter sådana känsliga uppgifter som bestämmelserna avser (prop. 2017/18:49 s. 189). Det torde vara förhållandevis vanligt förekommande att uppgifter om fällande domar i brottmål, inom ramen för traditionell journalistisk verksamhet, publiceras i sådana uppgiftssamlingar som avses. Enligt kommitténs förslag kommer det som avgör om sådana publiceringar är grundlagsskyddade eller inte att vara om det med hänsyn till uppgiftssamlingens karaktär står klart att det finns särskilda risker för otillbörliga intrång i enskildas personliga integritet.

De exempel som ges på s. 274–275 i betänkandet visar att det är möjligt att tänka sig situationer där det är svårt att på förhand bedöma om en publicering kommer att omfattas av grundlagsskydd eller inte. Uttrycket ”särskilda risker för otillbörliga intrång i enskildas personliga integritet” ger ett stort utrymme för tolkning. Det gäller även med beaktande av att det ska göras en helhetsbedömning av karaktären på uppgiftssamlingen och att uttrycket ”står klart” indikerar att yttrandefrihetsintresset ska väga tyngst i tveksamma fall. I och med detta skulle förslaget innebära ett betydande avsteg från utgångspunkten att själva innehållet i ett yttrande inte ska vara avgörande för om grundlagsskydd gäller. Även den befintliga regleringen utgör visserligen ett avsteg från den utgångspunkten. Eftersom uppgifter om fällande domar i brottmål ofta används i journalistiska sammanhang, framstår den föreslagna utökningen emellertid som särskilt problematisk i detta avseende. Förhållandevis starka skäl talar således emot den föreslagna utformningen av regleringen. Det är därför en brist att alternativa lösningar såsom införandet av ett nytt tryck- och yttrandefrihetsbrott i betänkandet endast behandlas på ett summariskt sätt (s. 272).

Den föreslagna regleringen skulle också kunna få oönskade konsekvenser av mer indirekt slag. Bland exemplen på söktjänster i avsnitt 11.2 nämns tjänster som i första hand vänder sig till bl.a. tidningsredaktioner. Betänkandet innehåller ingen närmare redogörelse för hur sådana tjänster används, men det ligger nära till hands att anta att de utgör ett viktigt verktyg i många journalisters arbete. Jag instämmer i och för sig i kommitténs bedömning att det är av yttersta vikt att statsmakterna inte ges möjlighet att differentiera grundlagsskyddet beroende på vad som uppfattas som god journalistik (s. 275). Samtidigt är det emellertid angeläget att journalistisk verksamhet inte försvåras. Trots detta innehåller betänkandet ingen närmare analys av hur grundlagsskyddet för denna typ av tjänster skulle påverkas av den föreslagna regleringen och av vilka konsekvenser denna påverkan i sin tur skulle få för journalistisk verksamhet.

Sammantaget ger betänkandet inte ett tillräckligt underlag för att jag ska kunna dra slutsatsen att de integritetsskyddsintressen som den i kapitel 11 föreslagna regleringen syftar till att tillgodose väger tyngre än de negativa konsekvenserna för yttrandefriheten. Jag kan därför inte tillstyrka kommitténs förslag.

Katarina Pahlsson

Ärendet har föredragits av Albert Pettersson. Byråchefen Carina Sjögren har deltagit i beredningen.